

A tanárok informatikai kultúrájának átalakulása az 1998/99-ben végzett empirikus vizsgálat eredményeivel összevetve

Kutatásvezető: Tót Éva

A kutatásról

1999-ben az Oktatási Minisztérium és az MTA Pedagógiai Bizottsága által támogatott kutatás keretében arra kerestük a választ, hogy a magyar közoktatást érintő modernizációs program keretében elindított informatikai fejlesztés milyen hatást gyakorolt az iskolákra. Megkíséreltük áttekinteni, hogy a program indulása utáni években az intézmények milyen módon használják a számítógépeket az iskolai teendők szervezésében illetve az oktatásban. Döntően azt elemeztük, hogy lehetővé teszi-e a tanárok informatikai felkészültsége a számítógépek munkaeszközként történő alkalmazását. Akkor – 1999 késő tavaszán – 265 intézményben sikerült adatokat gyűjteni a számítástechnikai felszereltségről, a fejlesztési forrásokról, a tanárok és iskolavezetők eszközhasználati jártasságának szintjéről, illetve arról, hogy milyen mértékig integrálódott a számítógép a különféle iskolai tevékenységekbe, és hogyan vélekednek erről az érintettek. Az intézményvezetők mellett 1226 tanár is kitöltötte a kérdőíveket, amelyekből képet kaphattunk arról is, hogy a eltérő iskolatípusokban, különböző tárgyakat tanító tanárok körében milyen jellemző különbségek mutatkoznak az informatikához való viszonyban, és hogy az egyes korcsoportok milyen szintre jutottak az eszközzel való ismerkedésben. A kutatás eredményei 2001-ben nyomtatott formában is publikálásra kerültek (A kutatás összefoglalója elérhető az Intézet honklapján: http://www.hier.iif.hu/hu/kutatas_kozben.php)

A 2005/2006-os tanévben egy újabb projekt keretében lehetőség nyílt arra, hogy megvizsgáljuk, milyen változások zajlottak le több, mint fél évtizednyi idő alatt. E célból 2005 tavaszán újabb adatfelvételt szerveztünk. A két adatfelvétel eredményeinek összevetése alapján képet kaphatunk arról, milyen irányú és mértékű változások jellemzik a magyar közoktatás modernizálási programjának egy sajátos területét, az informatikai eszközök iskolai alkalmazását.

Az eredményekről

Bár a hat év elteltével megismételt vizsgálat adatai nem hasonlíthatók a teljes körű statisztikai adatfelvételek pontosságához, fontos tendenciák azonosítására adnak módot mind a változások irányát, mind a jelenlegi helyzetet illetően.

Az iskolák tárgyi felszereltségét tekintve jól érzékelhető a változás. Az egyik beszédes mutató, az egy számítógépre jutó diákok számát tekintve az átlag 21-22 diákról 12-13 diákra, azaz majd felére csökkent. Adataink szerint az általános iskolák relatív lemaradása a felszereltség tekintetében megmaradt, különösen az internet elérésben. Ha éve az iskolák közel negyede-harmada telefonos modemes eléréssel használta a világhálót, a 2005-ös adatfelvétel szerint az iskolák 70-87%-a ma már a korszerűnek számító elérési móddal rendelkezik. Természetesen a több és korszerűbb eszköz az iskolában nem garantálja automatikusan sem a hozzáférést, sem a hozzáértők körének kiszélesedését. Viszonylag kevés iskola van, ahol teljesen megoldottnak tekinthető a tanári munkához ma már szükségesnek ítélt hozzáférés.

Az eltelt idő egyik legfontosabb fejleménye a világháló használatának szélesebb körűvé válása, a szélessávú szolgáltatások megjelenése és terjedése jelentette. Ez érintette az iskolákat is, amelyeknek jelentős részében ma elsősorban a szélessávú szolgáltatás megbízhatósága és állandósága, illetve a valóban széles sávú adatáramlás biztosítása és intézményen belüli elosztása tekinthető az iskolai internet elérés központi kérdésének. Jelentősen bővült az iskolák bemutatkozó jelenléte a világháló, az általános iskolák is nagy arányban készítenek saját web-oldalakat. Ma már az számít kivételnek, ha egy iskola nem rendelkezik internetes jelenléttel. 2005-ben már az általános iskoláknak is jóval több, mint fele működtetett web-oldal.

A másik fontos fejlemény, hogy a vizsgálatban szereplő tanárok több, mint 90%-ának otthonában van számítógép. Ráadásul jóval több mint a válaszadók fele nem csak a családi számítógépet használhatja alkalmanként, hanem saját géppel rendelkezik.

2005-ben a tanárok 57,3%-a rendelkezett otthoni internet eléréssel. (Az általános iskolában tanítók 56,1%-a, a középfokú programokba tanítók 58,4%-a.) Az otthoni internet elérés technikája azonban korszerűtlenebbnek tekinthető, mint az iskolai, amely ma már zömmel széles sávú elérés. 2005-re az iskolában dolgozók számára is normává vált a gyors internet elérés – a hálózat sebessége, az internet eléréssel rendelkező számítógépek hozzáférhetősége.

Jelentősen átrendeződött a számítógép használati kompetencia, elsősorban a tanárok, de részben az iskolavezetők körében is. Alig van már olyan, akinek semmi köze a számítógéphez, és megnőtt az elemi, kezdő szinten használatra képesek aránya. Más kérdés, hogy a kompetenciának ez a megnövekedett szintje sem lenne igazán elegendő az

önálló, innovatív szakmai célú használathoz. Azt mondhatjuk, hogy miközben minimálisra szorult vissza a nyíltan elutasítók aránya, és a kezdő szinten ismerkedők aránya is igen alacsony, a nagy többség az (egyelőre) alacsonyabb szintű felhasználói ismeretek szintjén mozog, és hozzávetőleg harmada a válaszadóknak tekinthető gyakorlott, de nem professzionális felhasználónak.

A gépek elérhetőségének javulásával és a funkciók bővülésével, valamint az otthoni elérhetőség kiszélesedésével összefüggésben jelentősen megnőtt a gép előtt töltött idő, közel kétszer annyi időt töltenek a tanárok a számítógép előtt, mint hat évvel ezelőtt.

Az 1999-es és a 2005-ös vizsgálat eredményeinek összevetése nagyléptékű változást jelez az elektronikus levelezés, azaz a számítógép kommunikációs célokra történő alkalmazása terén. A hat évvel korábbi helyzethez képest a saját elektronikus levélcímmel rendelkező általános iskolai igazgatók aránya négy és félszeresére nőtt. Valamivel még nagyobb arányban nőtt az általános iskolai tanárok körében is ez az arány.

A számítógépnek és az internetnek a tanórai alkalmazása nem nőtt ugrásszerűen, aminek nem csupán infrastrukturális akadályai vannak. A szükséges kompetenciák hiánya, a módszerek kiforratlansága miatt ezt a területet csak szigetszerű, lassú fejlődés jellemzi.